

Яценко Таміла Олексіївна,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,

відділ навчання української мови та літератури

Інститут педагогіки НАПН України

ШКІЛЬНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В РЕАЛІЯХ НУШ

У контексті освітніх завдань НУШ набуває актуальності питання розроблення нового змісту та інноваційного навчально-методичного забезпечення сучасної шкільної літературної освіти. Відтак в Інституті педагогіки НАПН України підготовлено *чинну модельну навчальну програму «Українська література» для 5–6 класів* закладів загальної середньої освіти (науковий керівник – Т. Яценко). Дидактико-методичний потенціал програми забезпечує можливість формування в процесі вивчення української літератури читацької і ключових компетентностей учнів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти (2020). Програму побудовано за *тематично-жанровим принципом* із дотриманням *хронологічної послідовності* щодо презентації письменницьких персоналій у межах кожного тематичного розділу.

Добір різножанрових творів класичної і сучасної української літератури зроблено з урахуванням їх художньої вартісності, читацьких інтересів, вікових характеристик та особливостей художнього сприймання молодших підлітків. Рекомендовано для текстуального вивчення народні та літературні казки, твори різних жанрів фольклору, твори патріотичної тематики, поезія і проза про красу природи і важливість бережливого ставлення до неї, про дружбу та взаємини підлітків із однолітками, прозові тексти про пригоди та фантастичні події, а також твори гумористичні. Також представлено багато творів сучасних українських письменників. Учні матимуть змогу прочитати з твори (у повному обсязі або ж уривки) В. Шевчука «Чотири сестри», Вс. Нестайка «Чарівні окуляри», З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», Г. Кирпи «Мова моя», «Мій тато став зіркою», Т. Майданович «Країна Українія», М. Морозенко

«Вірність Хатіко», О. Сайко «Гаманець», І. Калинця «Вертеп маленького хлопчика», Б. Матіяш «Єва і білосніжна квітка лілії», О. Гавроша «Різдвяна історія ослика Хвостика» та ін.

Однією із новацій шкільного курсу української літератури в 5–6 класах є вивчення творів різдвяно-новорічної тематики (розділ «Різдвяні дива»), а також можливість ознайомитися за вибором учителя чи учнів із літературними новинками (розділ «Найцікавіше з літературних новинок»).

Відповідно до програми підготовлено навчальний комплект для учнів 5 класу НУШ: підручник «Українська література» для 5 класу закладів загальної середньої освіти (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук). В основу його концепції покладено ідеї особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів. Зміст і структуру розроблено з урахуванням читацькоцентричного і текстоцентричного принципів. Оскільки художній текст у підручнику є першоелементом його структури, то п'ятикласники мають можливість, на відміну від усталених підходів, спочатку прочитати художній твір, а потім ознайомитися з біографічними відомостями про його автора/авторку чи навчальним матеріалом про твір. Відтак передбачена така організація читацької діяльності, що дає змогу учням самостійно сформулювати первинне враження про твір, а не відтворювати знання про нього на основі інформації, представленої в підручнику.

Розуміючи важливість цілісного сприймання художнього твору, автори підручника зважали на дослідження психологів і спостереження вчителів щодо важливості врахування наявності в сучасних учнів кліпового мислення, що характерне для дітей цифрового суспільства. З огляду на це, на полях художніх текстів у підручнику розміщено плашки рубрики «Поміркуй!», що містять запитання і завдання на перевірку розуміння прочитаних епізодів твору.

У підручнику передбачено рубрики, у змістовому наповненні яких закладено читацькоцентричний принцип опрацювання навчального тексту. Так, у рубриці «Читацький путівник», що подається до кожного тематичного розділу, у доступному для п'ятикласників викладі конкретизовано обсяг тих

предметних знань і умінь, які вони повинні здобути та якими мають оволодіти у процесі опрацювання навчальної теми.

У підручнику початок вивчення кожної нової теми забезпечує актуалізацію здобутих знань і вмінь учнів, тому передбачено рубрику «Ти вже знаєш». Важливість рубрики зумовлена й психологічним підтекстом, оскільки актуалізація опорних знань п'ятикласників позитивно налаштовує їх на роботу з текстом художнього твору, додає впевненості у власних знаннях. Наприкінці рубрики завжди акцентується на необхідності прочитання художнього твору.

Змістове наповнення рубрики «Літературознавчий клуб» – це необхідний мінімум навчальної інформації, поданої з урахуванням вікових особливостей сприймання молодшими підлітками. Матеріал рубрики дієво допомагає налагодженню діалогу із текстом твору, його осмисленому розумінню.

У рубриці «Літературознавчий словничок» презентовано в доступному для п'ятикласників викладі визначення літературознавчих понять, що сприяє осмисленому розумінню художнього твору.

У рубриці «У колі мистецтв» зосереджується увага на зіставленні творів української літератури з творами інших видів мистецтва. Такий навчальний матеріал забезпечує реалізацію культурологічного підходу та формування ключової культурної компетентності учнів.

На поглиблення в п'ятикласників умінь дослідницької діяльності орієнтують творчі завдання, індивідуальні чи групові читацькі проекти рубрики «Читай і досліджуй!».

Для розвитку компетентного учня-мовця в підручнику передбачено «Мовну скарбничку», змістове наповнення та розташування якої залежить від конкретного художнього тексту.

Рубрика «Підсумуй!» містить запитання і завдання для систематизації та закріплення вивченого матеріалу. Кількість запитань і завдань є оптимальною для підсумкового етапу опрацювання навчальної теми. Фінальним у рубриці є рефлексійне завдання на самооцінку учнями своїх навчальних досягнень.

Акцентується також на можливості покращити власні знання, а також означити питання, які залишилися без відповіді тощо.

Вивчення кожного художнього твору завершується рубрикою «Читацьке дозвілля». Її зміст спрямовує учнів до перегляду екранізацій літературних творів, їх мультиплікаційних версій, прослуховування музики, віртуального відвідування музеїв, картинних галерей тощо. Такий вид діяльності не лише сприятиме організації пізнавального дозвілля школярів, а й є одним зі шляхів поглибленого розуміння художніх творів, що вивчаються текстуально.

У підручнику також передбачено роботу з ілюстративним матеріалом, що має дидактичний зміст. Ілюстрації, репродукції картин, кадри з екранізацій художнього твору, фотоматеріали із життєпису письменника/письменниці обов'язково доповнюються запитаннями і завданнями, що спонукають учнів обґрунтовувати свою думку.

У підручнику вказано QR-коди, через які учні мають змогу скористатися цифровим додатком, що містить навчальний матеріал для виконання завдань, презентованих у рубриках «Поміркуй!», «Читай і досліджуй!», «У колі мистецтв», «Читацьке дозвілля», а також повні тексти великих за обсягом художніх творів.

Підготовлене в Інституті педагогіки НАПН України програмове та навчальне забезпечення шкільного курсу української літератури для 5–6 класів НУШ переконливо засвідчує інноваційність його змістового наповнення, логіку і методичну обґрунтованість структури, спрямованість на досягнення задекларованих в новому Державному стандарті базової середньої освіти очікуваних результатів навчання в реаліях НУШ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Модельна навчальна програма «Українська література» 5–6 класи для закладів загальної середньої освіти /автори: Яценко Т. О. та ін.: Київ КОНВІ ПРІНТ, 2021. 64 с.

2. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: ВД «Освіта», 2022. 256 с.